

CONCEPTUL ȘI CONȚINUTUL SUVERANITĂȚII

Victor PUȘCAȘ,
Președintele Curții Constituționale

SUMMARY

Sovereignty, as a social phenomenon, appeared at the same time as a state did and developed together with a state and determines particularities of a state. That is why the origin and the history of the concept of sovereignty are tightly connected with the origin and the history of a state.

During the historical evolution a society, the doctrine examines the diversity of Theories and opinions, concerning the content of sovereignty.

Suveranitatea, ca fenomen social, a apărut odată cu statul, se dezvoltă odată cu statul și determină particularitățile statului. De aceea originea și istoria conceptului de suveranitate sunt strâns legate de originea și istoria statului. În evoluția istorică a societății, doctrina atestă o diversitate de teorii și teze privind conținutul suveranității.

Conform teoriei democratice, suveranitatea reprezintă acea calitate a puterii de stat, în temeiul

căreia această putere are obligația de a adopta orice decizie politică, juridică, militară, economică ș.a. în toate treburile interne și externe, fără nici o imixtiune din partea altei puteri¹.

Suveranitatea unui stat ombină două elemente inseparabile: supremația puterii în interiorul statului și independența acesteia în raport cu alte puteri.

Supremația puterii, ca particularitate a suveranității, se referă la latura internă, semnificând

integritatea teritoriului și inviolabilitatea frontierelor statului, precum și faptul că puterea de stat, instituită constituțional, este superioară oricărei alte puteri.

Independența se referă la latura externă, prin care statul duce o politică externă, pe care și-o stabilește fără să depindă de alt stat sau de altă putere internațională.

Așadar, suveranitatea și independența se completează reciproc, sunt indispensabile statului și nu pot fi separate una de alta. Suveranitatea și independența sunt cerințele de bază pentru statalitate.

Din cele expuse rezultă că suveranitatea reprezintă autoritatea supremă cu care statul este onzestrat de către popor prin formele democratice constituționale și, on calitate de putere supremă a statului, implică competența exclusivă a acestuia asupra teritoriului național și independența sa față de orice altă putere pe plan extern.

On majoritatea statelor contemporane constituțiile declară poporul drept deținător al suveranității naționale. Această regulă este ridicată la rang de principiu constituțional și asigură realizarea unuia dintre drepturile fundamentale ale omului (art.21 din Declarația Universală a Drepturilor Omului) on conformitate

cu care voința poporului este fundamentul autorității puterilor publice. Voința poporului trebuie să fie exprimată prin forme constituționale: referendum, inițiativă populară, alegeri democratice, desfășurate periodic, prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Suveranitatea statului este limitată prin suveranitatea poporului, căruia oi aparține dreptul suprem de a determina sistemul politic, economic, cultural și social; poporul oi oncredințează statului exercitarea suveranității.

Unii politologi contemporani consideră suveranitatea drept un obstacol on calea constituirii forme-lor de colaborare internațională². Considerond că epoca statelor independente a apus ori se apropie de sfârșit, că independența devine o fronă on calea progresului, ei susțin că numai unificarea statelor existente ontr-o organizație supranațională, de nivel european sau chiar mondial, poate rezolva contradicțiile și problemele epocii contemporane.

Promovond ideea de integrare europeană a Republicii Moldova, trebuie să conștientizăm faptul că pe plan internațional suveranitatea nu poate fi absolută. Dreptul internațional reprezintă

un sistem de obligațiuni, prin intermediul cărora statele acceptă benevol restrângerea libertății lor de acțiune. Fiind un drept coordonator, dreptul internațional preia unele caracteristici supranaționale. În cadrul lui apar elemente de subordonare, care se manifestă prin crearea structurilor instituționale corespunzătoare și onorarea obligațiilor ce decurg din tratatul internațional ratificat.

Astfel, când se vorbește despre limitarea suveranității pe plan internațional, nu se subînțelege nici un caz limitarea puterii poporului. Limitarea se referă nu la popor, ci la competențele privind exercitarea suveranității poporului.

Din practica actuală a dreptului internațional se determină mondializarea drepturilor omului, pe de o parte, și restrângerea competențelor statului, pe de alta. Dar această restrângere trebuie privită mai mult ca o consecință a manifestării benevole de voință a statelor suverane. În felul acesta, afirmăm un adevăr: națiunile integrate prin tratate internaționale rămân suverane. Suveranitatea este un drept natural, imprescriptibil și inalienabil.

Actele naționale de constituire și consolidare a statului nostru

- despre suveranitate³, despre independență⁴, despre putere⁵, inclusiv Constituția, proclamă suveranitatea și independența ca fundamente ale statalității. (Spre ex., Declarația Suveranității Republicii Moldova stipulează în art.1 că suveranitatea este condiția firească și necesară a existenței statalității Moldovei).

Aceste caracteristici statale sunt subliniate și de Declarația de independență: „Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul, fără nici un amestec din afară, în conformitate cu idealurile și năzuințele sfinte ale poporului, în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale”.

De asemenea Constituția în art.1 alin. (1) consfințește că Republica Moldova este un stat suveran și independent.

Apariția Republicii Moldova, în rezultatul destrămării URSS, ca stat suveran și independent a însemnat, conform dreptului internațional al secesiunii, următoarele:

1) Republica Moldova a devenit subiect de drept internațional, fiind recunoscută de comunitatea internațională ca stat suveran și independent, cu deplinătatea drepturilor și obligațiilor ce decurg din acest statut;

2) Statul moldovenesc a onlocuit fosta Federație, fiind predecesorul ei legitim pe partea de teritoriu on limitele administrativ-juridice existente la momentul destrămării URSS, teritoriu pe care Republica Moldova ol ocupă și on prezent.

3) Succesiunea de state nu afec-tează frontierele stabilite printr-un tratat, nici obligațiile și drepturile referitoare la regimul de frontieră sau alte regimuri teritoriale⁶.

On condițiile recunoașterii de către comunitatea internațională nu mai poate fi pusă la ondoială suveranitatea și independența Republicii Moldova. Aici merită să abordam problemele cu care se confruntă poporul nostru on consolidarea și exercitarea suveranității.

Suveranitatea nu poate fi conso-lidată numai prin condiții administrative și prevederi juridice.

1. Pentru afirmarea suveranității Republicii Moldova este necesară consolidarea unității poporului.

Unul dintre fundamentele princi-pale, pe care se bazează suveranitatea statului, este legătura dintre cetățeni, comunitatea lor, denumită on Con-stituție unitatea poporului, și dreptul cetățenilor de a se deosebi unul de altul prin etnie, limbă, religie, numit drept

la identitate etnică.

Proclamarea constituțională a egalității tuturor cetățenilor on fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie etc. a creat baza pentru realizarea prin-cipiilor constituționale vizond drepturile omului și pentru libera dezvoltare a personalității umane. Astfel, putem afirma că on Republica Moldova este respectat pe dep-lin dreptul fiecărui cetățean la identitate.

E adevărat, că obiectivul unității poporului e foarte dificil de realizat on orice societate, chiar și on țările democratice cu bogate tradiții constituționale, dar mai ales on cele cu democrație tonără, la care este atribuită Republicii Moldova. Dar on condițiile on care suveranitatea națională aparține unui singur titular – poporului, onțelegem că conști-ința juridică națională, precum și unitatea cetățenilor sont semni-ficative și indispensabile pentru consoli-darea și exercitarea su-veranității (puterii politice) on formele stabile de Constituție.

Cheia succesului pentru con-solidarea suveranității constituie unitatea conștiinței juridice a poporului și statului on aspirațiile de construire a unui stat democratic de drept. Fundamentul social al

unității poporului este asigurat și determinat de spiritul de solidaritate al cetățenilor. Solidaritatea reprezintă o legătură spirituală și politico-juridică între toți cetățenii țării, indiferent de originea lor etnică și se manifestă prin dorința de a conviețui împreună, pe temeiul unor valori comune.

Ca urmare, ar fi binevenită revizuirea art. 10 din Constituție în sensul completării alin.(1) cu prevederea “Statul are ca fundament unitatea poporului Republicii Moldova și solidaritatea cetățenilor săi”.

2. Consolidarea suveranității presupune de asemenea asigurarea stabilității sociale prin asigurarea stabilității Constituției și legislației.

Stabilitatea sistemului legal, inclusiv a Constituției, contribuind la stabilitatea socială, economică și politică a statului, este un remediu al dezvoltării societății și consolidării suveranității. Din punct de vedere psihologic, cetățeanul în parte și societatea în general nu pot să activeze normal, dacă nu sunt cunoscute regulile legale de conduită.

Stabilitatea ca fenomen nu admite modificări frecvente în Constituție. Revizuirea frecventă a normelor constituționale comportă mai multe pericole, cele mai grave fiind instabili-

tatea socială, necunoașterea Constituției. Pentru Republica Moldova aceste pericole sunt cu atât mai drastice, cu cât ea nu a ajuns la stabilitate economică și nu a atins un nivel avansat al culturii politice și juridice.

În prezent, pentru consolidarea suveranității, este necesar de a pune accentul pe valorificarea și realizarea deplină a prevederilor constituționale. Or, potențialul Constituției nu s-a epuizat.

3. Alt deziderat este renunțarea la rolul paternist al statului și acordarea mai multor drepturi poporului în luarea celor mai importante decizii, asigurându-se transparența procesului decizional.

Exercitarea suveranității presupune încrederea deplină a poporului în acțiunile reprezentanților săi. În acest scop este necesar ca instituțiile publice să funcționeze în condiții de transparență, iar cetățenii să aibă acces liber la informațiile de interes public pe care acestea le dețin pentru a putea participa la procesul decizional.

Transparența în procesul decizional al autorităților publice este esențială pentru consolidarea suveranității Republicii Moldova și, mai ales, pentru exercitarea suveranității naționale, implicând posibilitatea cetățenilor:

a) de a recepționa date și informații privind viața socială, politică, economică, științifică, culturală, pentru a se informa și a înțelege fenomenele din jurul lor;

b) de a se încadra și participa cu cunoștință de cauză la procesul decizional privind viața politică, economică, socială și culturală.

Cadrul legal constituțional vizând principiul transparenței a fost, în linii mari, ajustat la standardele internaționale din domeniul drepturilor omului.

4. Alt obiectiv este perfecționarea formelor democratice de exercitare a suveranității.

Aici merită atenție referendumul republican, inclusiv referendumul constituțional, conform căruia Constituția poate fi modificată de către popor, după procedura stabilită în Constituție.

Conform Codului electoral⁷, cetățenii pot iniția, în condiții constituționale, referendumul pentru revizuirea Constituției. În cazul în care revizuirea acestorași prevederi ale Constituției este inițiată concomitent de Parlament și de cetățeni, examinarea propunerii de revizuire pe cale parlamentară încetează. O lege constituțională supusă referendumului republican se consideră aprobată, dacă pentru ea a votat

cel puțin o jumătate din numărul total al persoanelor înscrise în listele electorale.

Merită menționat și referendumul republican legislativ, introdus cu statut de pionierat în sistemul nostru constituțional în 2002, care a creat încă o formă democratică de exercitare a suveranității naționale de către popor.

5. O problemă de prim ordin în consolidarea suveranității este legată de asigurarea exercitării suveranității în raport cu teritoriul.

Suveranitatea teritorială a statului semnifică competența teritorială a statului, adică aptitudinea statului de a-și exercita autoritatea în conformitate cu voința poporului și cu dreptul internațional atât în privința bunurilor, cât și în privința situațiilor, persoanelor și activităților aflate sau desfășurate în interiorul teritoriului său⁸. Suveranitatea teritorială a statului are un caracter general, deoarece statul suveran desfășoară în interiorul teritoriului său toate atribuțiile inerente autorității publice.

Art.1 al Constituției declară, printre altele, caracterul suveran, unitar și indivizibil al statului. În realitate, însă, Moldova, din mo-

mentul proclamării independenței și on cei 12 ani de existență ai Consti-tuției, se confruntă cu dificultăți on realizarea acestui deziderat, deoarece-ce oncă nu s-a soluționat diferendul on regiunea estică a țării, creat artificial de elementele separatiste.

Această situație creează mari dificultăți tonărului nostru stat on exercitarea suveranității atot pe plan intern, cot și on relațiile cu comu-nitatea internațională. De exemplu, pe motiv că pe teritoriul din stonga Nistrului de facto nu funcționează Constituția și legile Republicii Moldova, Parlamen-tul țării, ratificond Convenția Europeană pentru Apăra-rea Drepturilor Omului și a Libertă-ților Fundamentale, a admis o rezervă⁹, on care a declarat că Republica Moldova nu va putea asigura respectarea dispozițiilor Convenției privind omisiunile și actele comise de organele auto-proclamatei repub-lici nistrene pe teritoriul controlat efectiv de ele ponă la soluționarea definitivă a diferendului din această zonă.

Fiind impusă de realitatea dură, această rezervă părea o soluție justă pentru statul nostru, dar n-a fost recunoscută de către Curtea Euro-peană on cazul Ilașcu și alții versus Moldova și Rusia¹⁰, deci, și de către comunitatea internațională, fiind apreciată ca

motiv de exonerare a statului de la onorarea obligațiilor ce decurg din tratatele internaționale la care este parte.

Curtea Europeană a reținut printre altele, că regiunea nistreană, on care s-a instalat regimul separatist, creat și susținut artificial de autorități externe, dar nerecunoscut internațional, este parte integrantă a țării noastre. Iar statul – Republica Moldova, recunoscut de comuni-tatea internațională on granițele administrative existente la mo-mentul insti-tuirii, fiind parte la CEDO, este responsabil de respectarea Con-venției pe ontreg teritoriul țării.

De asemenea, este dificil de a accepta termenul de referendum pentru acțiunea desfășurată la 17 septembrie on regiunea estică a țării, pentru că, potrivit dreptului inter-național și legislației Repub-licii Moldova, dispozițiile privind ca-racterul suveran, independent și unitar al statului pot fi revizuite numai cu aprobarea lor prin refe-rendum republican, cu votul majo-rității cetățenilor, onscriși pe listele electorale¹¹.

On condițiile on care Constituția prevede căi democratice de soluți-onare a diferendului regional prin acordarea statutului special de autonomie pentru localitățile din stonga Nistrului, toate argumen-

tele aduse la acest capitol sunt speculații, prin care se camuflează adevărata intenție: de a rupe o parte din teritoriul Republicii Moldova și de a-l anexa la teritoriul altui stat.

Soluționarea conflictului regional a devenit o problemă prioritară atât pentru statul nostru, cât și pentru comunitatea internațională, pentru consolidarea și asigurarea exercitării suveranității naționale în raport cu toată populația de pe întregul teritoriu al țării.

În concluzie, am putea menționa că, fiind o continuă evoluție spre perfecțiune și aliniere la standardele democratice ale constituționalismului contemporan, cadrul legislativ constituțional al Republicii Moldova privind conținutul suveranității naționale de iure este format. Însă consolidarea și exercitarea suveranității conform formelor stabilite de cadrul constituțional întâmpină obstacole, care pot fi depășite prin activitatea și colaborarea constructivă a autorităților statale cu poporul spre realizarea aspirațiilor naționale, respectându-se principiile și prevederile internaționale la care suntem parte.

BIBLIOGRAFIE

¹ Ion Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice*, p.54

² Marin Voiculescu, *Doctrină politică contemporană*, Editura VICTOR, București, 2000, p.128 (Maurice Duverger, *Droit constitutionnel et institutions politiques*)

³ Declarația Suveranității Republicii Sovietice Socialiste Moldova, hotărârea Parlamentului RM nr. 148-XII din 23 iunie 1990, *Veștile Sovietului Suprem* 1990, nr.8, art.192

⁴ Declarația de independență a RM, Legea RM nr. 691-XII din 27 august 1991, *MO al RM*, 1991, nr.11-12, art.103,118

⁵ Decretul cu privire la puterea de stat, Hotărârea Parlamentului RM nr.201-XII din 27 iulie 1990, *Veștile Sovietului Suprem*, 1990,

E-mail:curtea@constcourt.md